

มติชนรายวัน

พ.ศ. 11 มี.ค. 53

“ค่าเสียโอกาส” และ “คนต้นทุนต่ำ”

วรากรณ์ สามโกเศศ
มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต
(รวม 3 หน้า)

ท่ามกลางความเครียดว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับบ้านเมืองของเราในไม่กี่วันข้างหน้า วันนี้ขอเสนอเรื่องเบา ๆ อธิบายเรื่องรอบตัวเพื่อยืนยันว่าคนไทยจะผ่านช่วงเวลาน่ากังวลนี้ไปได้อย่างแน่นอน เพราะถ้ามันน่ากังวลมากจริงเราคงไม่มาเขียนหรืออ่านเรื่องเบา ๆ เช่นนี้กันเป็นแน่

ผมเคยเห็นกลไกตลาดทำงานอย่างน่าอัศจรรย์ใจที่สนามหลวงเมื่อ 2 ปีก่อนยามเมื่อมีการแจกพระเครื่อง วันนั้นผมมีพระเดินผ่านไปจึงหยุดดูด้วยความสนใจ ผู้คนนับพันเข้าแถวกันยาวเพื่อรับพระ เมื่อแต่ละคนรับเสร็จก็จะถูกเอาตราประทับที่ข้อมือเพื่อแสดงว่าได้รับไปแล้ว เนื่องจากกติกาที่ว่าให้รับได้คนละหนึ่งครั้ง

อย่างไรก็ดีกฎข้อนี้ผู้กลไกตลาดไม่ได้ ผมเห็นมีคนหนึ่งเอาขันมีน้ำสบู่ยื่นขายบริการครั้งละ 10 บาทเพื่อล้างหมึกที่ถูประทับที่ข้อมือเพื่อวนเข้าไปรับใหม่อีกครั้ง

ผมยืนดูอยู่ไม่นานก็เห็นมีการขายบริการแบบเดียวกันหลายคน เด่าว่าหากมีหลายคนและผู้ให้แลกไม่เข้มงวดตรวจสอบตราประทับอีกไม่นานราคาตลาดคงลงเป็น 5 บาทแน่นอนเนื่องจากการแข่งขัน และใช้ความรู้จากเศรษฐศาสตร์พยากรณ์ว่าในเวลาต่อมาคนเข้าคิวพวกนี้จะเอาพระมาให้เช่า (ขาย) แต่จะด้วยราคาเท่าใดนั้นก็ขึ้นอยู่กับขนาดดีมานด์ของคนมาซื้อ และจำนวนพระที่มีคนเอามาขาย

คนเข้าคิวพวกนี้จะมีฐานะไม่ดีเพราะการยอมเสียเวลานานเพื่อเข้าคิวยาวและเอาพระมาขายต่อ แสดงว่าคนเหล่านี้ไม่สามารถเอาเวลาที่เข้าคิวเช่นนี้ไปทำอย่างอื่นที่ให้ผลตอบแทนสูงกว่าแน่นอน

พูดอีกอย่างก็คือพวกเข้าคิวเหล่านี้มีค่าเสียโอกาส (opportunity cost) ต่ำ ซึ่งค่าเสียโอกาสหมายถึงว่าเมื่อเลือกกระทำสิ่งหนึ่งก็ไม่สามารถกระทำอีกสิ่งหนึ่งได้ในเวลาเดียวกัน ดังนั้นต้นทุนของการกระทำสิ่งทีเลือกนั้นจึงมีค่าเท่ากับผลประโยชน์ที่ต้องเสียไปจากการไม่ได้ทำอีกอย่าง

หนึ่ง ตัวอย่างเช่น สมมุติว่าชายผู้เข้าเฝ้ารับพระแจก ถ้าวันนั้นเขาสามารถไปทำงานขายของได้
ค่าจ้าง 500 บาท การเอาเวลาวันนั้นมาเข้าคิวเขาก็มีค่าเสียโอกาสเกิดขึ้นเท่ากับ 500 บาท

พูดอีกอย่างหนึ่งได้ว่าค่าเสียโอกาสของการเข้าคิวรับพระแจกสำหรับเขามีค่าเท่ากับ
500 บาท ถ้าเขาเป็นคนมีเหตุมีผลทางเศรษฐศาสตร์เขาจะมาเข้าคิวเพื่อเอาไปขายต่อเพื่อให้ได้เงินก็
ต่อเมื่อเขาได้รับผลตอบแทนสูงกว่าค่าเสียโอกาสคือ 500 บาท ข้อเท็จจริงที่เขามาเข้าคิวและการเอา
ว่าผลตอบแทนรวมไม่น่าสูงกว่า 200-300 บาท จึงแสดงว่าค่าเสียโอกาสของเขาคงจะไม่สูงกว่า 200-
300 บาทเป็นแน่

อย่างไรก็ดีถ้าเขาปรารถนาอยากได้พระมาก ๆ และไม่มีคนเอาพระมาขายต่อให้เขาใน
เวลาต่อมา บทวิเคราะห์ข้างบนอาจแตกต่างกันไป แต่หลักการวิเคราะห์ก็เหมือนเดิม

บุคคลผู้มาเข้าคิวเพื่อรับพระอย่างจริงจังก็ต้องประเมินแล้วว่าพระที่ได้รับคุ้มค่ากับ
ค่าเสียโอกาสของเขาในวันนั้นไม่ว่าจะสูงหรือต่ำก็ตาม แต่ถ้าค่าเสียโอกาสของเขาสูง (เวลามีค่ายิ่ง
ไม่ประสงค์จะทนความร้อน ไม่อยากเข้าแถว) เขาก็ต้องหาหรือจ้างคนอื่นมาเข้าคิวแทน

ในโลกความเป็นจริงที่ค่าเสียโอกาสของทุกคนไม่เท่ากัน พระเหล่านี้จึงมีให้เช่า
เสมอ เพราะจะมี “คนที่มีค่าเสียโอกาสต่ำ” ไปเข้าคิวเพื่อเอามาขายต่อ (ถ้าไม่เชื่อลองไปดูหน้าวัดบวร
นิเวศฯ ในตอนเย็นของวันประสูติพระสังฆราชที่มีการแจกพระก็ได้)

เมื่อพูดถึง “คนที่มีค่าเสียโอกาสต่ำ” ก็ชวนให้นึกถึงคำพูดเรื่อง “นักการเมืองต้นทุนต่ำ”
หรือ “คนมีต้นทุนต่ำ” แท้จริงแล้วมันได้มีความหมายแตกต่างกันเลย “ทุน” ที่สื่อบ้านเราพูดถึงใน
ความหมายนี้ก็คือ “ค่าเสียโอกาส” นั่นเอง

นักการเมืองคนหนึ่งมี “ต้นทุนต่ำ” ก็หมายความว่าปกติก็ไม่ใช่คนซึ่งมีสิ่งที่ฝรั่งเรียกว่า
ทุนทางการเมือง (political capital ซึ่งสื่อถึงความน่าเชื่อถือ ชื่อเสียง ความไว้วางใจ ความรู้
ความสามารถ ฯลฯ ที่สาธารณชนโดยทั่วไปมีให้คน ๆ นั้นในเชิงการเมือง) สูง กล่าวคือถ้าลงมือ
กระทำอะไรทางการเมืองที่สำคัญ (ลงสมัครรับเลือกตั้ง อาสารับตำแหน่ง รวมทั้งป่วนเมืองด้วย)
แล้วเกิดความสูญเสียหรือผิดหวังขึ้นก็จะไม่กระทบกับเขามากนัก เพราะปกติก็มีค่าเสียโอกาสต่ำ
อยู่แล้ว

ผมเข้าใจว่า “ค่าเสียโอกาส” กับ “ทุน” ในภาษาตลาด (ทุนในทางเศรษฐศาสตร์หมายถึง
สิ่งที่ถูกใช้เพื่อช่วยเกิดการผลิตรายิ่งขึ้น) คือสิ่งเดียวกัน การที่บุคคลคนนี้มี “ค่าเสียโอกาส” หรือ
“ทุน” สูงก็มีความหมายเดียวกับคนที่ไปเข้าคิวรับพระเพื่อไปขายต่อนั่นแหละ กล่าวคือทางเลือกของ

เขาไม่มีค่าสูง

ตรงกันข้ามนักการเมืองหรือผู้ที่สังคมศรัทธาจับถือบางคนมี “ต้นทุนสูง” ก็แสดงว่า
ทางเลือกมีค่าสูง ดังนั้นการกระทำใดหากไม่เกิดผลเป็นไปตามที่ควรจะเป็นก็จะก่อให้เกิดความ
เสียหายได้มาก

ถ้าบ้านเราสร้างระบบการทำงานและตรวจสอบตลอดจะสร้างความตระหนักรู้และการมี
บทบาทของประชาชนในการมีส่วนร่วมในการปกครองบ้านเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนทำให้
นักการเมืองและข้าราชการของเราล้วนแต่มี “ต้นทุนสูง” แล้ว ปัญหาบ้านเมืองของเราก็จะลดลงไปเป็น
อันมาก

ปัญหาปวดหัวก็คือพวก “ต้นทุนต่ำ” ที่สังคมไม่เชื่อถือและขาดความไว้วางใจนี้แหละ
เพราะมีทางโน้มที่พวกนี้จะเป็น “บุรุษคามิกาเซ่” ก่อปัญหาให้บ้านเมือง เพราะคิดว่าไม่มีอะไรจะเสียอีก
แล้ว

.....